

EL LECTOR ACCIDENTAL

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Literatura catalana contemporània

És una notícia excel·lent que s'hagi reeditat la *Literatura catalana contemporània* de Joan Fuster. El 1972, quan va aparèixer, no existia cap compendi semblant. És curiós que la primera persona que va parlar de la nostra literatura des de Maragall fins a Pedroló no fos un catedràtic universitari, sinó un lector autodidacte que s'havia llicenciat en dret. L'origen va ser un encàrrec que li havia fet l'editorial Vergara i que finalment no va anar a la impremta. Llavors Fuster es va traduir a si mateix del castellà al català, i el llibre el va publicar Curial, l'editorial de Max Cahner, en quatre-centes pàgines molt atapeïdes que es van anar reeditant fins al 1988.

La *Literatura catalana contemporània* són, de fet, tres llibres molt ben barrejats. En primer lloc, una història sintètica de la llengua i la cultura catalana que té en compte la totalitat dels Països Catalans. En segon lloc, una història de la literatura que inclou assaig i traduccions, i que segueix la periodització habitual: Modernisme, Noucentisme, avantguarda, postguerra. La part més personal –que en el cas de Fuster vol dir la part més interessant– és la lectura que fa d'un bon nombre d'obres concretes. En el pròleg, Fuster assegura que el llibre no és pas un "manual escolar" (tot i que en part ho és), sinó "els apunts d'un consumidor", que són justament el que el fa memorable.

Disposem de molts llibres que aporten una visió mecanicista que fa coincidir cada època amb un estil,

uns temes i uns autors, els quals, en comptes de ser escriptors independents, semblen jugadors d'un mateix equip, o militants d'un mateix partit, ja que comparteixen estratègies i visions del món. Com a lector, en canvi, Fuster mostra un criteri independent, és a dir, valuós i alhora discutible. Si tenim en compte que dues terceres parts dels autors eren vius quan va escriure el llibre, cal admetre que va ser valent.

Entre les opinions discutibles que trobem a *Literatura catalana contemporània*, destaca la valoració que fa de Víctor Català: "La senyora Albert, comparada amb Pedroló, esdevé una tènue referència historiogràfica". També és dubtós que Puig i Ferrer sigui "potser el novel·lista català més important de la primera meitat del segle XX". En canvi, de Gabriel Ferrater considera que "no ha tingut encara les repercussions que es mereix". Fuster també és dels primers que van valorar la narrativa d'Espriu per damunt de la poesia.

La llista de desqualificacions que inclou el llibre és llarga i en gran part encertada. Vegem-ne algun exemple: Jeroni Zanné és un "parrasià llepat", a l'obra de Raimon Casellas "el conflicte entre bons i dolents és una mica primari", en certes obres de teatre Rusiñol es mostra "una mica ploraner", la lectura de Francesc Pujols esdevé "penosa i amena", Folch i Torres és "molt segle XIX".

En clau personal, la *Literatura catalana contemporània* m'ha aju-

dat a entendre per què m'atrau més l'obra de Mercè Rodoreda que la de Joan Sales. Fuster considera *Incerta glòria* com "l'objectivació verbal, apassionada, d'unes obsessions ideològiques", i també que és "una novel·la crispadament catòlica". Encara més: "Per a Joan Sales, la literatura consisteix en un exercici de moralista". En canvi, a *La plaça del diamant* "no hi ha gens d'èmfasi ideològic", sinó que és "la peripecia individual, concreta, humana, que hi pren preeminència".

Com els autors que examina, també Joan Fuster és fill de l'època. Avui ens pot sobtar la seva dèria a vincular l'obra dels escriptors amb la seva classe social. En aquest llibre insisteix en el que ja havia escrit al pròleg d'*El quadern gris*: per ell, Josep Pla és un *kulak*, o sigui, un propietari agrícola com els que hi havia a la Rússia d'abans de la Revolució, i la seva obra s'explica per aquest (dubtós) origen.

La classe social dels autors

Per fer-nos una idea de la influència que ha tingut aquest compendi de Joan Fuster, haurem de parlar de les novel·les de Josep Pla. No sabem exactament quantes en va escriure, ja que els límits del gènere són flexibles. Ara bé, quan Joan Fuster es va assegurar per donar forma a *Literatura catalana contemporània*, n'havia publicat com a mínim dues: *El carrer estret* del 1951, i *Nocturn de primavera* del 1953. El 1972, l'any en què es va publicar el llibre de Fuster, va veure la llum una tercera novel·la, *L'herència*, publicada dins *Àlbum de Fontclara*, el volum 23 de l'*Obra completa* de Destino. És comprensible, doncs, que Joan Fuster només esmenti les dues primeres.

En canvi, costa més d'entendre que uns quants manuals publicats anys després mantinguin que Pla tan sols va escriure dues novel·les. És el cas, per exemple, de *La novel·la catalana de postguerra*, de Joan Triadú, apareguda el 1982, que només cita els dos primers "intents novel·lístics" de Pla. A la *Història de la literatura catalana* que va publicar l'any 1993, Anton M. Espadaler es limita a repetir la xifra que havia donat Fuster vint-i-un anys abans. El mateix 1993, Josep Palau i Fabre escriu un text sobre Josep Pla on assegura que "Pla va escriure o cregué escriure dues novel·les, *El carrer estret* i *Nocturn de primavera*". I, amb tot, *L'herència* incorpora una trama escrita per un narrador fictici, i resulta molt més novel·lesca que, posem per cas, *El carrer estret*. L'únic motiu que se m'acut perquè la tercera novel·la de Josep Pla hagi estat escatimada de tantes panoràmiques és la fabulosa, prodigiosa, inenarrable influència de la *Literatura catalana contemporània* de Joan Fuster. ♦♦

PUNTS DE VISTA

ANNA GUITART

Els Superman i Wonder Woman de la literatura

Fa molts anys, em van regalar un Uno, el famós joc de cartes, plastificat. "És per portar-lo a la platja i a la piscina", em van dir. Quan arriba l'estiu, me'n recordo i ric, perquè quan em demanen llibres per llegir a la platja (llista molt popular als mitjans, aquests dies), tinc ganes de respondre que qualsevol, però plastificat. No se m'acut res més que pugui fer ideal un llibre per a la platja: llegir-hi és poc pràctic (encara més si fa vent), les pàgines sempre acaben molles i plenes de sorra, i de la postura no cal ni que en parlem. Ja sé que la pregunta, i les llistes, no va per aquí, però només me'n puc riure una mica, perquè si parlem de contingut, encara és més ridícul pensar que hi ha temes ideals per ser llegits mentre sents les onades de fons.

Tot i això, a l'estiu sempre ens entestem a fer categories, i sembla que hi ha tendències recurrents. Es diu, per exemple, que es llegeix molta novel·la negra. Jo mateixa em guardava cada nou episodi de la sèrie de l'inspector Kurt Wallander, de l'enyorat Henning Mankell, per a l'agost. Per què em semblava un bon moment per llegir sobre assassinats escabrosos i desaparicions misterioses, en un entorn nevat? Ni idea. Hi ha gent que prefereix centrar-se en clàssics, aquells llibres que segons Italo Calvino sempre diem que "estem rellegint", i mai "estem llegint". Hi ha els apassionats dels llibres curts, i els sempre aficionats als totxos, que, pel seu volum, durant l'any no són gaire compatibles amb el viure. A molta gent li costa trobar temps per llegir, però, en canvi, quan arriben les vacances fa plans de lectura molt ambiciosos. Això m'encanta: em fa l'efecte que l'estiu és quan tenim més ganes de llegir. És pel temps, esclar. De cop tenim moltes més hores disponibles, però em sembla que també s'hi barreja una mena d'il·lusió estranya, que ens fa pensar que podrem llegir tot el que ens proposem: les famoses piles que anem fent durant l'any. Arriben fins al sostre, però, tot i així, trobarem el temps d'acabar-los. Aquest estiu, serem els Superman i Wonder Woman de la lectura. Aquest any sí, segur. No haver-ho aconseguit l'estiu anterior no ens desanima. Ja no ens en recordem, i que sigui així per molts anys. Molt bon estiu, i bones lectures! ♦♦